

Az olvasó szolgálata, avagy mit kínálnak ma könyvtáraink használóinknak

A fenti címmel rendezett regionális konferenciát Kőszegen 2001. május 28-án a Chernel Kálmán Városi Könyvtárral közösen a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Vas Megyei Szervezete azzal a céllal, hogy felhívja a szakma figyelmét a könyvtári ellátás e területére, alkalmat kínáljon a nyugat-dunántúli könyvtárak gyakorlatának megismerésére, a munkaproblémák megbeszélésére, a közös gondolkodásra, a tennivalók kijelölésére.*

A Nyugat-Pannon régiót alkotó Győr-Moson-Sopron, Zala és a vendéglátó Vas megye könyvtárosai mellett távolabbról, többek közt Budapestről, Kaposvárról, Oroszlányból, Veszprémből, Székesfehérvárról is érkeztek érdeklődő szakemberek a tanácskozásra, amely ezzel majdnem országossá, de mindenképpen dunántúlivá vált.

* Mivel a tanácskozás előadásainak többsége e lap hasábjain, a Könyvtári Figyelőben és a Vas Megyei Könyvtárak Értesítője ez évi 2-es számában már megjelent, illetve rövidesen meg fog jelenni, e helyütt csak az elhangzottak rövid összefoglalására törekszem.

A megye kedvező földrajzi fekvése mellett kétségtelen tény, hogy sokakat a téma aktualitása is vonzott. Az érdeklődők magas száma is jelzi, hogy rendezvényünk sokak figyelmét felkeltette s osztatlan elismerést váltott ki szakmai körökben, mind a választott téma, mind a közreműködő előadók tekintetében.

Az NKA Könyvtári Kollégiuma pályázati támogatásának felhasználásával megtartott konferencián közel százötvenen bővíthették szakmai tudásukat. Határon túli magyar könyvtárosok is megtisztelték részvételükkel tanácskozásunkat. Szervezetünk külföldi partnerei közül ezúttal a szomszédos Szlovéniából érkezőket láttuk vendégül (a Burgenlandból meghívottak egyéb, a konferenciával ütköző elfoglaltságuk miatt nem tudtak megjelenni),

az MKE elnöksége anyagi támogatásával.

Gazdag, színes programot kínálhattunk, az egyes témák felkért, szakavatott előadói révén. A rendezők arra törekedtek, hogy a jelenlévők a könyvtári munka e területéről minél szélesebb képet kapjanak. Többek közt szót ejtettünk arról, hogy miképpen tud az új kihívásoknak megfelelni egy könyvtár; milyen könyvtárra is van szükség, hogyan lehet a szolgáltatásokat a jelentkező igényekhez igazítani. Megismerhettük a tágabban értelmezett Nyugat-Dunántúli könyvtárakban folyó szakmai munkát, bepillantva az ottani, egyes műhelyekben folyó tevékenységbe.

Kappel Jánosnak, az MKE Vas Megyei Szervezete elnökének üdvözlő szavai után dr. Mátrai István, Kőszeg Város

Kappel János üdvözlő a megjelenteket. (Stampf Foto Bt.)

Önkormányzata kulturális, oktatási és sportbizottságának elnöke köszöntötte a résztvevőket. Ezt követően *Kutszegi István* főtanácsos, a Vas Megyei Önkormányzati Hivatal művelődési titkárságának közművelődési csoportvezetője nyitotta meg a konferenciát.

Elsőként *Szabó Judit*, a Győri Városi Könyvtár olvasószolgálatának csoportvezetője szólt a hallgatósághoz. Előadásának címe: *Az idő sodrában*. Sokoldalú tevékenységük bemutatásával idézte elénk olvasószolgálatuk hétköznapjait, az intézmény tevékenységi körét, a szolgáltatások rendszerét. A szűkülő fenntartói keretek miatt mind gyakrabban kell keresniük a lehetőségeket a költségvetés kiegészítésére (pályázatok, szponzorok, kapcsolatok kiépítése helyi cégekkel). Az intézmény működését befolyásoló tényezők után a könyvtár állományát, a felhasználók összetételét és a szolgáltatások rendszerét ismerhettük meg. Ez utóbbiakból néhányat említenék csak meg, melyek talán még

nem mindenütt általánosak: kézikönyvek és bekötött folyóiratok kölcsönzése hétvégére, rejtvényfüzet-sorozat, helyismereti adattár építése, helyi évfordulónaptár összeállítása, sajtófigyelés és naprakész lexikonpótlás. Követésre méltó a PR-tevékenységük is. A helyi médiával való kapcsolattartás, a közönségszervezés és az arcuattervezés is fontos részét képezi munkájuknak. Reklámozák szolgáltatásaikat, ezekről sokoldalúan informálják meglévő és potenciális könyvtárhasználóikat. E célt szolgálják többek között a különböző rendezvények, programok, kiállítások, könyvbemutatók, előadások és az intézményben működő klubok is. Előadását az intézmény jövőképe nék rövid felvillantásával zárta.

Ezt követően került sor a konferencia talán legérdekesebb című két előadására, amelyek nemcsak a jelenlévők, hanem a helyi média érdeklődését is felkeltették. (A Szombathelyi Városi Televízió az előadókkal riportot készített és a helyi na-

pilap, a Vas Népe jelenlévő tudósítója is kifaggatta őket.)

Dr. Tamási Csilla, a Pest Megyei Könyvtár munkatársa *Mezei nyúl az autósztádán, avagy közkönyvtáraink és használóik* címmel egy országos felmérés tapasztalatait, eredményeit ismertette, melyet az olvasók könyvtárhasználati szokásairól készítettek azzal a céllal, hogy megismervén a valós felhasználói igényeket, a szolgáltatásaikat azoknak megfelelően (jobban?) alakíthassák. (A teljes szöveget lásd a következő számban!)

1999-ben a holland könyvtárosok nemzetközi szintű könyvtárhasználói felmérést indítottak. Magyarország könyvtárai is részt vettek ebben a nagyarányú felmérésben a NKÖM könyvtári osztálya, az MKE és az Informatikai Szövetség támogatásával.

Bár könyvtárainkban több helyen próbálkoztak már felhasználói felméréssel, ilyen országos szintű megméréstetésre még nem volt példa. A felmérés köre kiterjedt az összes megyei könyvtárra, Budapest területére és néhány kiemelt területre, Bács-Kiskun, Békés, Pest, és Zala megyére. 13 500 kitöltött kérdőívet dolgozott fel a holland ELISA. (A felmérés részletes eredményéről szóló publikációt hamarosan olvashatjuk majd e lap és a Könyvtári Figyelő hasábjain.)

Billédi Ferencné dr., a PUMA – Publika Magyar Könyvtári Kör elnöke, könyvtári információs tanácsadó *Mit akar és mit akar a PUMAKK?* címmel osztotta meg gondolatait a 2001 januárjában megalakult közhasznú könyvtári szervezetéről. (Bővebben róla e lap

Az első rész előadói: Szabó Judit, Horváth Mária, dr. Tamási Csilla, Billédi Ferencné dr., dr. Bartos Éva

2001. évi 6-os számának 29-30. oldalán olvashattunk.) Az alapítók célja, hogy a különféle, de közös irányú tevékenységet összefogják, gyakorlati támogatással segítsék elő a magyar könyvtárak fejlesztési munkáit az információs társadalom jobb szolgálatában.

A biblioterápia mint speciális olvasószolgálati tevékenység (az emberi problémák megoldásának segítése célirányosan kiválasztott művek olvastatása és megbeszélése révén) – erről a témáról dr. Bartos Éva, a Könyvtári Intézet oktatási osztályának vezetője, az MKE Tanácsának elnöke tájékoztatta a jelenlévőket. Előadásából sok felmerülő kérdésre kaphattunk választ. Csakugyan segíthetnek-e a könyvek, s ha igen, miben, miért és hogyan? Érvényesek-e ma is a múltbeli tapasztalatok? Az egyre romló olvasási készség és az egyre csökkenő gyakoriságú, intenzitású olvasási tevékenység fényében mi lehet a perspektívája egy könyvekkel és olvasással segíteni akaró eljárásnak? Intézményi oldalról nézve egyáltalán van-e helye és létjogosultsága a XXI. század könyvtárában az emberrel való személyes törődésnek? Mik a külföldi álláspontok? Meddig terjedhet a könyvtár/könyvtáros kompetenciája, s hogyan tud arra szert tenni? (Lásd az e számban közölt teljes előadást!)

A randalírozó könyvtárhasználók és más problémás látogatók a Hunyadi Úti Fiókkönyvtárban címmel Horváth Mária, a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár munkatársa osztotta meg személyes tapasztalatait a konferencia résztvevőivel. A szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei

Könyvtár fiókkönyvtárában csoportba verődött, randalírozó fiatalok jelentek meg. Viselkedésüket jól illusztrálta az 1989 decemberében készült jegyzőkönyv felolvasott részlete. Személyes tapasztalatainak közreadásából megtudtuk, hogyan lehet úrrá a könyvtáros egy kialakuló, tarthatatlan helyzeten, melyek a konfliktuskezelés hatékony, általunk is alkalmazható módszerei. 1985 és 1991 között tizenhárom könyvtáros váltotta egymást a könyvtárban. Előadónk nem követte a példájukat. Előítéletek nélkül próbálta megismerni a fiatalokat, s törődni velük. Továbbképzéseken vett részt, s olyan ismeretek megszerzésére törekedett, melyek segíthették abban, hogy munkáját ilyen körülmények között is eredményesen végezhesse. Az előadó személyes kapcsolat kialakítása érdekében beszélgetést kezdeményezett a fiatalokkal. Dicsérte az ízléses megjelenést, a tartalmas megnyilvánulásokat. A rossz cselekedetet, a csúnya beszédet személyeskedés nélkül, kellő tisztelettel bírálta, miközben viselkedésével személyes példamutatásra törekedett. Értő figyelemmel hallgatta őket, újra elmagyaráztatott bizonyos dolgokat, hogy ezzel azok újragondolására késztesse. Kérdőíves szociometriai felmérést készített a csoport összetételének feltérképezéséhez, melyet kiindulópontnak tekintett a továbbiakban. E módszerének alkalmazása során a csoport tagjai, a fiatalok fokozatosan elfogadták őt, hatni tudott rájuk, s jó részüket helyes irányba tudta terelni.

Ferenczi Zsuzsannának, a Berzsényi Dániel Főiskola Könyvtár- és Információtudo-

mányi Tanszéke docensének sajátos humorról átszótt előadása az *Ember a könyvtárban* címet viselte, témája az „ember” volt. Mert „sok van, mi csodálatos, de az embernél nincs semmi csodálatosabb” – indokolhatjuk a témaválasztást, az emberi alkalmazkodóképességet és -készséget értve alatta (mai, globális világunkhoz is). Ebben a sikerorientált piaci versenyben, melyben ma az ember él, a kultúra, az oktatás és az információ is piacképes üzleti lehetőséggé vált. Szerencsére a tudomány, a művelődés és az oktatás továbbra sem tud meglenni könyvtári háttér és információ nélkül. Az oktatásban például az egyre több szakképesítés szükségessége és az egész életen át tartó tanulás igénye a képzési formák soha nem látott bőségét teremtette meg (formális és informális képzési formák, az átképzés és a távoktatás lehetőségei). A könyvtáraknak pedig nemcsak a tanulók, hanem az oktatók igényeit is ki kell elégíteniük. Az olvasó, az ember, a „kliens” az információt gyorsan, röviden, készen és tárgyra orientáltan kéri. A könyvtáros számára pedig fontos, hogy munkáját referensz interjú előzze meg, s egyre nagyobb az ajánlás, az értékelés és a választás szerepe is. Kérdés, hogy a könyvtárak és a könyvtárosok fel vannak-e készülve erre. Örömmel tölt el bennünket, hogy a hazai könyvtárak lényegében megfelelnek az UNESCO által megfogalmazott manifesztumoknak. Ami pedig a könyvtárosokkal szembeni elvárásokat illeti, azok a következők: szakmai ismeret, általános műveltség, hitelesség, kompetencia, udvariasság, empá-

tia, a személyre szabott viselkedés képessége és a gyorsaság.

Információs szolgáltatások egy megyei könyvtárban címmel Maliszka Károlyné, a veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtár Információs Irodájának vezetője osztotta meg tapasztalatait az új, 1992-ben alakult szervezeti egység, az Információs Iroda működéséről. Létrejöttét annak idején kérdőíves igényfelmérés előzte meg, s a helyi médiában is reklámozták, megismertették az igénybe vehető szolgáltatásokat. Fogadtatása rendkívül kedvező volt. Használóik közel fele vállalkozó, másik felét egyetemisták alkotják. Az Info adatbázis több mint négyezer helyi cég, vállalkozó adatait tartalmazza. Gazdag kézikönyvtárát a helyi vállalkozási központ segítségével alakították ki. Mindezek ellenére azonban az igénybevétel 1997 óta csökkenő tendenciát mutat. Az új könyvtárépület átadásával egy időben, a belső átszervezést követően az általános tájékoztatáson belül kapott új, az előadó megítélése szerint lényegesen kedvezőtlenebb helyet.

Csoportos foglalkozások a jövő nemzedéke olvasóvá nevelésének szolgálatában címmel Oláh Rozália, a zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei Könyvtár gyermekolvasó-szolgálatának vezetője szólt a hallgatóságához. A kommunikációs forradalom, a számítógépes ismeretszerzés elterjedése a gyermekkönyvtári munkára is hatással van. Az intézmény által kínált foglalkozások köre, az alkalmazott formák az utóbbi tíz-tizenöt évben alakultak ki. Ezek életkoronként különülnek el: vannak nagycsoportos óvodásoknak,

hat-tíz éveseknek, illetve tizenegy-tizenöt éveseknek szervezett csoportos foglalkozások. A változatos formák közt vetélkedők, pályázatok, levelezős játékok, író-olvasó találkozók, ismeretterjesztő előadások, irodalmi műsorok stb. szerepelnek. A csoportos foglalkozások módszereit évről évre a Tarkaforgó című kiadványukban adják közre. Végezetül az előadó a csoportos foglalkozások egy komplex formájának, az olvasótábornak a hangulatát idézte meg, érzékeltette egy szubjektív beszámoló felolvasásával.

A szakmai nap záró előadását Járαι Andrásné, a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár gyermekkönyvtárának vezetője tartotta *A gyermekolvasókkal való egyéni foglalkozás lehetőségei és gyakorlata* címmel. A Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtára jelenleg a könyvtár felújítása miatt átmenetileg megváltozott körülmények között, mindössze 32 négyzetméterterületen működik. Az új helyen kevesebb olvasó veszi igénybe szolgáltatásaikat. Más az olvasótábor is, és további hátrányt jelent a közös nyilvántartó övezet a gyerekekkel való személyes kapcsolat kialakítása szempontjából, holott erre korábban is nagy hangsúlyt fektettek. Sikerként könyvelik viszont el, hogy a városrészben működő cserkészcsapattal jó kapcsolatot építettek ki. Mai, rohanó világunkban a gyermekeket is elvárások sokasága nyomasztja. Ezért törekszenek itt arra, hogy a gyermekkönyvtár a nyugalom, a megértés szigete legyen. Olyan hely, ahol a gyermekek elmondhatják azt, ami a szívüket nyomja, ahol a hátrányos

helyzetűek külön odafigyelést és törődést kapnak, ahol a „búvárkodók” alámerüléseit szakavatott segítség kíséri, ahol lelkesen készítenek fel tanulmányi versenyekre, ahol felkarolják a tehetségeket, de ahol játsszani is engedik őket (versenyek, rejtvényfüzetek, számítógépek). A ma gyermekkönyvtárosának nem elég szakmai ismeretekkel rendelkeznie, olvasottnak lennie, de nagy empátiával, türelemmel kell bírnia, ismernie és szeretnie kell a gyerekeket, tudni életkori sajátosságait, kicsit pedagógusnak, kicsit pszichológusnak és még sok minden másnak kell lennie, hogy eredményesen végze sokrétű munkáját.

A rendezvény kitűzött céljai maradéktalanul megvalósultak. Az előadások tovább mélyítették szervezetünk és a társ tagszervezetek tagjainak szakmai műveltségét, lehetőség nyílt az aktuális kérdések, munkaproblémák megbeszélésére, a meglévő gondok felvetésére. A konferencia hozzájárult ahhoz, hogy az egyes könyvtárak gyakorlatáról, az ott folyó műhelymunkáról is bővebb ismeretekkel rendelkezhessenek a résztvevők.

A jelenlévők véleménye szerint ismét bebizonyosodott, hogy szükség van a közös gondolkodásra, a vélemények, gondolatok időnkénti cseréjére. Hiszen közkönyvtáraink hasonló gondokkal, problémákkal küzdenek. A program jelentőségét, tapasztalatait a jelenlegi helyzet javítására felhasználható gyakorlati lépések fogják majd igazán megmutatni.

A rendezvényt a Nemzeti Kulturális Alapprogram Könyvtári Kollégiuma, az MKE El-

nöksége, Vas Megye és Kőszeg Város Önkormányzata mellett számos helyi intézmény és vállalkozó is támogatta.

E helyütt sajnós el kell tekintenünk felsorolásuktól, de mindenképpen köszönetet kell mondanunk „névtelen” szponzorainknak is, mert nélkülük regionális szakmai konferenciánk mindenképpen „szerényebbre” sikeredett volna.

A sikeres megvalósításhoz nagymértékben hozzájárultak – konkrét feladatok vállalásával – szervezetünk tagjai is. Az ő munkájukat is köszönet illeti!

Az MKE Vas Megyei Szervezete évről évre feladatának tekinti a szakma figyelmének felhívását a könyvtári munka egy-egy aktuális területére. Rendezvényünk jól illeszkedett az utóbbi évek általunk megvalósított, országosan is egyedülálló szakmai programjai közé, amelyek közül szerteágazó képzési tevékenységünket és az 1999 májusában Szombathelyen megtartott, kétnapos, *A nemzetiségek könyvtári ellátása a Nyugat-Dunántúlon* című regionális konferenciánkat mindenképpen meg kell említenünk. S már készülünk is a következőre.

2001 őszén *A régió- és országhatárokon átnyúló térségi információs szolgáltatások* témakörében szándékozunk a könyvtárosoknak újabb tanácskozási lehetőséget kínálni Szombathelyen, a Berzsenyi Dániel Főiskola Könyvtár- és Információtudományi Tanszékével közös rendezésben, amelyre ez úton is minden kedves érdeklődőt szeretettel meghívunk.

Kappel János
az MKE Vas Megyei Szervezetének elnöke

A biblioterápia mint speciális olvasószolgálati tevékenység*

Ha lenne előadásomnak alcíme, az így hangzana: értékeljük újra a biblioterápia lehetőségeit, *itt és most!* Mondandómat pontosabban kifejezném ez a felhívás, erre szeretném buzdítani a kedves kollégákat. Aktualitásából ugyanis mit sem veszített, a körülmények viszont most jobb esélyt biztosítanak meghonosodására. Megpróbálok érvelni az állításaim mellett.

Több mint két évtizede adtam, adtunk hírt először a biblioterápiáról a hazai szaksajtóban mi, az akkori KMK olvasáskutatói. Nekem személy szerint gyakorlati tapasztalatom fűződött hozzá, kollégáimmal, főként Nagy Attilával pedig igyekeztünk közzé tenni minden, akkoriban hozzáférhető szakirodalmat.

Mind a külföldről beszerezhető elméleti ismeretek, mind a szerény mértékű hazai tapasztalat arról győztek meg minket, hogy a könyvek, az írott irodalom gyógyító erejének a kihasználása nagy lehetőségeket rejt magában, továbbá a könyvtárhoz, a könyvtárhoz való kapcsolódása is egyértelműnek tűnt.

Meg kell mondanom, hogy hazai híradásaink minimális késéssel követték a biblioterápia mértékadó, amerikai, mozgalmoszerű elterjedését, hiszen ott

*Elhangzott 2001. május 28-án Kőszegen, a regionális olvasószolgálati tanácskozáson

is csak az 1960-as években vált széleskörűvé a biblioterápiának ez az ún. pedagógiai-önismereti vonulata, a jóval korábban bevezetett klinikai biblioterápiával szemben.

Sokszor elmondtuk, leírtuk, hogy a biblioterápiát ebben a tágabb értelmében jellegzetesen könyvtári, könyvtárosi tevékenységnek tekintik világszerte, s a könyvtári szolgáltatások között tartják számon.

E felfogásnak az az alapja, hogy e tevékenység részesei a könyvtárosok mindennapi munkájában is pontosan kimutathatók: rendszeresen végeznek irodalomajánlást, műveket választanak ki sajátos olvasói igényeknek megfelelően, gyakorta vezetnek műértelmező, műmegbeszélő foglalkozásokat.

A biblioterápiás tevékenység esetében ezeket az elemeket kell szintetizálni, hiszen egy speciálisan kitűzött cél érdekében összeállított olvasóprogramon való közös végighaladásról van szó. Előnyeiről pedig annyit, hogy az irodalmi mű nyújtotta élmény csoportos feldolgozása többoldalúan képes befolyásolni a személyiséget, az írói üzenet így biztosabban eljut befogadójához, s a mű hatásához hozzáadódik a csoporthatás (közösségi magatartásformák), továbbá a foglalkozásvezető-könyvtáros hatása, akinek felkészültsége, emberi magatartása biztonságot, segítséget jelent a résztvevőknek azáltal, hogy ő maga is megerősíti, hitelesíti számukra a mű által közvetített erkölcsi-emberi tartalmakat.

A biblioterápia mibenlétéről nem is kívánnék többet szólni, sokkal inkább a „jelenségről”. Néhány eredeti, jó hazai kezdemény után is elszigetelt jelen-

ség maradt, egyáltalán nem vált mindennapi gyakorlattá a könyvtári munkában. Az okok között bizonyára épp úgy szerepe volt a könyvtárakban szokásos létszám-, idő- és pénzhányagnak, mint a felkészítés, a képzés megoldatlanságának. Ezen túl, úgy gondolom, szerepe volt ebben a könyvtárosok gyanakvásának és általános idegenkedésének a terápiától. Ezen közben más, rokon szakmákban nagy előszeretettel kezdtek alkalmazni (pedig részükre sem volt elméleti és gyakorlati felkészítés). Óvónők, tanítónők – talán saját olvasmányélményeik vagy szülői tapasztalataik alapján –, megbizonyosodva a biblioterápia használhatóságáról, spontán módon a munkájuk részévé tették. Bizonyítják ezt a *Segített a könyv, a mese* című kötet vallomásai.

Nos, tekintsük az eltelt évtizedeket az erőgyűjtés időszakának, de most talán megérett az idő arra is, hogy megpróbáljuk újra elővenni a biblioterápiát, s legalább elgondoljunk azokon a lehetőségeken, amelyeket kínálhat nekünk. Lényegesen megváltoztak ugyanis a külső körülmények is.

A társadalmi körülményeket megvizsgálva nyilvánvalóan más a helyzet, mint tíz–húsz évvel ezelőtt. Időközben „kinőtt” és „felőtt” a társadalmi és civil szervezetek rendszere, azoknak a szférája, akik a lehetséges partnereink, szövetségeseink, akikkel egészséges munkamegosztást alakíthatunk ki.

Ma is igen sok (nem csak nálunk, de világszerte) a különféle problémával küszködő, a helyét kereső, bizonytalan, beilleszkedni nem tudó felnőtt,

fiatal vagy gyerek, akinek a lelki-szellemi útkeresését, megerősítését segíteni kell. De ma már nem egyedül a könyvtáraknak kell magukra vállalniuk a karitatív funkciót, megvan ennek a maga intézményrendszere. A társadalmi problémák megoldásából azt a részt kell és lehet vállalnunk, amihez a legjobb adottságokkal mi rendelkezünk, ami a mi specifikus mozgásterünket érinti. A biblioterápia történetesen ilyen.

Könyvtári filozófiánk változása következtében beláttuk a nevelő-könyvtár eszményének tarthatatlanságát, és ezért lemondtunk róla. De sosem adhatjuk fel az értékközvetítő, értékorientáló funkcionkat! A jó irodalom, a rólunk szóló, a minket magunkra ismertető, eligazító szépirodalom tudatos kézbe adása továbbra is a feladatunk kell, hogy legyen!

A könyvtári munka gyakorlata is jelentős változáson ment keresztül időközben: egyre inkább előtérbe kerül az igényes, differenciált minőségi munka, gazdagítanunk kell tehát az esz-köztárunkat.

A könyvtári munkafolyamatok gépesítése előbb-utóbb munkaidőt fog felszabadítani a könyvtárosok számára az érdeemi, speciális feladatok ellátására. A könyvtárról vallott felfogásunkban, a magunkkal szemben támasztott követelményrendszerben középpontba került a használóközpontúság, még általánosabban fogalmazva: az emberközpontúság.

Ezek a tények mind-mind arra kell, hogy ösztönözzenek minket, hogy keressük a még hatékonyabb, még célirányosabb könyvtárosi munkavégzés lehetőségeit.

Ami a képzést illeti, a főiskolai, egyetemi könyvtárosképzés Olvasásismeret tantárgyblokkjába régen bekerült a biblioterápia, valahová az olvasáspedagógia és az olvasáslélektan határmezsgyéjére. Hogy mindig érdeklődést is kelt a hallgatókban, bizonyítják az évente szép számban keletkező ilyen tárgyú szakdolgozatok. Ez az érdeklődés azután a szakdolgozat megírásával többnyire el is múlik.

A szakmai továbbképzést tekintve beszámolhatok arról is, hogy kísérleti jelleggel a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karán folyik irodalomterápiára felkészítő posztgraduális (akkreditáció alatt álló) képzés.

A könyvtárosok számára kötelezően előírt hétvékenkénti továbbképzés keretében készül egy 30 órás, gyerekkönyvtárosoknak szánt biblioterápiás program, mely egy Pest megyében megrendezett kísérleti tanfolyam tapasztalataira épül.

Ez még nem sok, de már valami. Még egyszer hangsúlyoznám, hogy a biblioterápia végzésére komolyan fel kell készülni, mert csak látszólag egyszerű az egész. Nagyon lényeges előnyt jelenthetnek a jó személyes adottságok, de az elméleti és gyakorlati felkészülést nem pótolhatják.

Lényegesen javult viszont a helyzet a szakirodalmi ellátottságban. A 90-es évek végének legkorszerűbb amerikai kézikönyve, a Doll-testvérek munkája, lám, már itt van magyarul is, egyelőre az első fejezete.

A társadalmi, szakmai körülmények megváltozásán kívül még bizonyos szerencsésnek mondható aktuális események is

kedvezővé teszik a helyzetet, javíthatják a könyvtárosok és az olvasók fogadókészségét a biblioterápiára. Az egyik ilyen soha vissza nem térő alkalom: a 2001. év mint az olvasás éve és mint a lelki egészség éve is meghirdetett.

A biblioterápia éppen e két dolgot köti össze, hiszen nem más a lényege, mint a lelki egyensúly megteremtése az olvasmányok révén. A könyvtárosoknak, akik nagyrészt mély hivatástudatból működnek a pályán, maguknak is fel kell ismerniük, hogy az élményszerző, önismerethez segítő, önépítő jellegű olvasási készség elősegítése az egyik leglényegesebb feladatuk. Az ilyen mélységű olvasás gondolkodtat és beszélgetésre is indít. Az olvasás, a gondolkodás és a beszélgetés – három alapvető emberi megnyilvánulás, mely bizony, szinte hiánycikké vált az életünkben. Gyerek és felnőtt is szívesen részt vesz efféle együttlétekből, ha megérzi, megta-
pasztalhatja: fontos dolgokban kap segítséget az irodalomtól, a művészetektől.

Nagyon szíven ütött és mások figyelmébe is ajánlom a Doll-testvérek kézikönyvében megfogalmazott üzenetet, miszerint a gyermekek és a fiatalok mentálhigiénés szükségletei messze felülmúlják azok számát, akik hajlandók és tudnak is segítséget nyújtani. Így gyakorlatilag bármely felnőttnek kötelessége, hogy segítséget nyújtson, akár rendelkezik mentálhigiénés képzéssel, akár nem.

E gondolatok tükrében kérem a biblioterápiával kapcsolatos nézeteink újragondolását és átértékelését!

Bartos Éva

Együttműködés a képzés fejlesztéséért a könyvtári rendszer korszakváltásában

A fenti címmel workshopra invitálta a Könyvtári Intézet május 23-án 10 órára a hazai felsőoktatási intézmények könyvtáros tanszékeinek vezetőit, oktatóit, a könyvtári akkreditációs bizottság és az IKSZ-MKE képzési bizottsága tagjait. A rendezvény háziasszonya *Bartos Éva*, az oktatási osztály vezetője volt, aki rövid, tízperces tájékoztatót kért a tanszékek képviselőitől arról, hogyan változott a tananyag az új jogszabályok és az új könyvtári fejlesztések következtében. (Dippold Péter, az intézet vezetője más elfoglaltsága miatt nem tudott részt venni a workshopon.)

Pálvölgyi Mihály a szombathelyi Berzsényi Dániel Főiskola Könyvtár- és Információtudományi Tanszékének az 1994 és 1997 közötti időszakban több egyetemmel karöltve lebonyolított tantervfejlesztéseiről szólt. Ezek fő jellemzője a modularitás. Bevezettek például egy ún. átállító általános modult, egy 400 órás kommunikációs modult, és nem csak orientációs modulok indítását, de információs brókerképzést is terveznek. A tízfős tanszéken sokrétű kutatások zajlanak. Negyvenötven hallgatóval indul egy-egy évfolyam, s kb. harmincan végznek. Ebben az évben éppen négyszeres a túljelentkezés. Gondjaik közül a számítógépes

hátter megteremtését említette *Pálvölgyi Mihály*.

A Debreceni Egyetem képviselőjében *Bényei Miklós* arról beszélt, hogy tapasztalataik szerint a tanszéken 1994-ben bevezetett kreditrendszer rontja a hallgatói fegyelmet. Fontosnak tartják a speciális kollégiumok tartalmas kitöltését, a törvényalkotás megismertetését és a könyvtári gyakorlatot. Szólt a doktorképzésről is: a tanszéken hat-hét doktorandusz van. Fontosnak tartják a szakmai tanácskozásokat és a szakmai akkreditáció fejlesztését, ez utóbbról azonban gyakorta nem szakemberek döntenek. Jó volna közelíteni az angolszász gyakorlathoz – állapította meg.

Az ELTE könyvtári tanszékének vezetője, *Sebestyén György* örömmel jelezte, hogy a nyár folyamán könyv jelenik meg, amely 1949-től dolgozza fel a tanszék történetét. A kreditrendszer védelmében elmondta: tapasztalata szerint az egyetemek több elméleti és tudományos ismeretet adnak. Az ELTE-n harmadik éve folyik PhD-képzés, jelenleg harmincötven vesznek részt benne. Hangsúlyozta: fontos volna, hogy könyvtárosok is szerezenek akadémikus fokozatot. *Sebestyén György* nagyra értékeli a főiskolai képzést, gyakorlatias, szolgáltató szakmaiságra neveli a hallgatókat, nem kutatási feladatok végzésére. (Ezzel szemben alapkövetelménynek tekinti, hogy a tanszék oktatógárdájának tagjai rendelkezzenek tudományos fokozatokkal!) Saját képzésük gondjainak sorából a könyvtári szoftverek nehéz beszerezhetőségét emelte ki: a legkorszerűbb szoftverek megvásárlásához 2–3 mil-

lió forintra lenne szükség, de ezt nem tudják előteremteni. Kissé provokatív kérdésként vetette fel, döntést sürgetve ebben: minek neveztessek a könyvtáros. Követve a mai divatirányzatokat, a szakma iránti érdeklődést növelné, ha inkább könyvtár-informatikusnak vagy információs brókernek hívnák, de mi lesz az identitásunkkal? Számítógépet, informatikát sok más szakma használ, mégsem jelenik ez meg az elnevezésben. Elkötelezett könyvtárosokat kell tanítani, s vállalnunk kell, hogy könyvtárosok vagyunk – vallott hozzászólása végén.

Ládi László az ELTE tanárképző főiskolája könyvtári tanszékének egy talán speciális gondjáról szólt. Kis létszámú évfolyamaik vannak, tíz-tizennégyen férnek be a finanszírozott helyekre, és ennél kisebb létszámú csoportok alakulnak ki, ami veszélyezteti az egységes képzést. Nagy dilemma, hogy minőségi vagy tömegképzésre törekedjenek-e. Ha az előbbit választják, bezárhatják a tanszéket, a második lehetőséget választva megpróbálják legalább közepes szintre „felhozni” a hallgatókat. A könyvtárosképzés finanszírozásával is gond van. „Fejkvótája” a felét sem éri el az informatikusénak (240/540 ezer Ft/fő), ami akár onnan is eredeztethető, hogy a politikusok csak az informatikát preferálják, a Széchenyi-terv például nem is említi a könyvtárt... Fontos lenne, mondta, hogy a felsőoktatásban részt vevők mindegyike kapjon valamilyen könyvtári-informatikai alapismeretet.

Tóvári Judit az egri tanárképző főiskolán 1994 óta folyó levelező képzés és a két éve

indult nappali tagozatos oktatás jó tapasztalatairól számolt be. Mindenekelőtt arról, hogy 24 fős a tanszék személyzete (!), és valószínűleg páratlan infrastruktúrával rendelkeznek. Minden oktatónak asztali és hordozható számítógépe van, bőségesen felszerelt számítógépes és multimédialaborjaikat a tanterv jól kiaknázza: bevételt termelő képzéseket is szerveznek. A hallgatók speciális kollégium keretében háromféle felsőfokú, OKJ-s képzettség közül választhatnak, vagy plusz egy szakot vehetnek fel. Új terület a távoktatás, amelynek négy évre szóló programcsomagját hatékony szakmai összefogással állították össze. A könyvtáros szak elismertségnek örvend a főiskolán, amelynek vezetői közül többen erről a tanszékről kerültek ki. Hangsúlyozta: egy-egy oktatót tárgy tekintélyét az is alakítja, hány tudományos képesítésű oktató tanítja. E felfogásnak is tulajdonítható, hogy jelenleg heten vesznek részt PhD-képzésben a tanszékről.

A kaposvári főiskolán 1993-tól van könyvtárosképzés, az évfolyamok kezdőlétszáma 35, a végzettké általában 16 körüli. A nappali évfolyamokon mintegy harmincan tanulnak jelenleg, ennél magasabb a létszám a levelező tagozaton. Három főállású és 12 külső oktató dolgozik a tanszéken, az utóbbiak között a szakma ismert és elismert képviselői. Összegyűjtik és átveszik más képzőhelyek jó tapasztalatait – mondta *Sonnevend Péter*, aki egy számadattal is szolgált. A magyar könyvtárügyben kb. hétezeren dolgoznak főállásban, a munkában állók két ezreléke. A rájuk jutó ráfordítás azonban

csak egy ezrelék. A miénknél fejlettebb országokban ez az arány éppen fordított, vagyis a társadalmi elfogadottságunkon van mit javítani! Az utóbbi érdekében (is) ők kutatási tevékenységüket erősítik, oktatási segédletet készítenek, az oktatói utánpótlás kineveléséhez felsőfokú szaktanfolyamok szervezését tartják szükségesnek.

A debreceni református főiskola háttérbe szorult könyvtár tanszékéről *Goda Éva* beszélt. 1963 óta folyik itt képzés. 1995-ben vált négyévéssé a tanítóképzés, ebben három félévet, 425 órát tölt ki az informatika, amelynek keretében integrált könyvtári rendszerekkel, adatbázisokkal is megismerkednek a hallgatók, a speciális kollégiumon pedig az iskolai és gyerekkönyvtári munkával foglalkoznak. A tanítókönyvtár szakot végzettké általában iskolai könyvtárosok lesznek, illetve ők tanítják az iskolában a könyvtári ismereteket a gyerekeknek. Van a tanszéknek egy 120 órás, a pedagógusképzésben akkreditált tanfolyama, ahol a könyvtárhasználat a fő téma, de ez természetesen az itteni alapképzésnek is fontos eleme. A hallgatói csoportok kicsik, tíz-tizenöt tagúak, s a lemorzsolódás is visszafogott: egy-két fő. A tanszék korszerű számítógépes parkra támaszkodhat.

A nyíregyházi főiskolán – a jogelődjével együtt – 25 éves képzési tapasztalatra támaszkodhatnak. A kétszakos képzésben jelenleg 350-en vesznek részt, az informatikus szakirány a vonzóbb, a hagyományos könyvtárosi nem annyira. Az 1250 órás képzésben fontos

szerepet kap a szakmai gyakorlat, ám gondokkal küzdenek a számítógépes képzésben, gépparkjuk elavult, megoldhatatlannak látszik a tanári demonstrálás gépesítése. Négy fő- és két félállású oktatóval dolgoznak, külső óraadók meghívására anyagiak híján nincs lehetőségük – így vázolta a tanszék helyzetét *Szabatinné Szabolcsi Ágnes*

Barátné Hajdu Ágnes a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar Könyvtártudományi Tanszék vezetőjeként arról ejtett szót, hogy az egységes tanulmányi rendszer érdekében újra átdolgozzák tantervüket, s a nem könyvtárszakosok tananyagába is becsempészik a használóképzést, míg a könyvtárszakosok 21 (!) speciális kollégiumi téma közül csemegézhetnek. A tanszék létszáma négy fő, magas a külső óraadók száma, s ez számos vonzattal jár (szervezési, minőségbiztosítási feladatok, s nem utolsó helyen: finanszírozási feltételek). Külön is hangsúlyozta: a könyvtárosképzést a nem eszközigenyesek közé sorolták, nőttek az elvonások, s ennek hatására a gyakorlatvezetés, tanulmányi kirándulás finanszírozása megoldhatatlan lett, s ez mondható el a felsőfokú szakirányú továbbképzésről is, amit pedig az 1/2000-es rendelet előír. Bevételeiket a levelezőképzésből remélik.

A tanszéki bemutatkozások sorát *Bakonyi Géza*, a Szegedi Tudományegyetem Könyvtári Informatikus Képzés vezetője zárta. Náluk 2000-ig négyéves volt a képzés, attól kezdve öt-éves. Az első három év általános képzése után a szakosodás

következik informatikai, illetve régi könyves ismeretekkel. A hároméves képzés súlypontjai: az emberi tényező fejlesztése, a pozitív éntudat alakítása, az interperszonális kapcsolatok, szituációk kezelése, marketing, reklám, menedzsment, minőségbiztosítás, de a majdani felhasználók képzésére is felkészítik a hallgatókat. A tanszék szerény stábbal dolgozik, főként külsősök oktatnak, az egyetemi könyvtárból például heten. Jobb kommunikációra van szükség a tanszékek között és a minisztériummal is – hangsúlyozta *Bakonyi Géza*, majd a költségvetési gondok között említette, hogy a jó szakmai gyakorlatot nem tudják megfizetni, pedig a képzés és a gyakorlat között sokkal előbb kapcsolatra volna szükség. Anomáliaként említette, hogy a levelezőképzés tartja el a teljes képzést, a normatív támogatás szinte semmire sem elég. A rossz anyagi helyzetű hallgatókat semmivel sem tudják segíteni. Javítani kellene a képzőhelyek közti kapcsolatokat is, például vizsgabizottsági tagok „cseréjével”, s legalább ennyire fontosak a képzőhelyek külföldi szakmai kapcsolatai.

A déli szünetet követően *Skaliczki Judit* azt járta körül előadásában, hogy a könyvtáros szakma változásai miként épültek be a tanszékek munkájába. A bemutatkozásokban felvetett gondok közül a kreditrendszerrel és a finanszírozással kapcsolatos problémákat a NKÖM nem tudja orvosolni, mondta, de a továbbképzéssel foglalkozó 1/2000-es rendelet megvalósítására képes hatni, és mint ígérte, a szakma képviselőivel karöltve át is fogják dolgozni a továbbképzési feltétel-

rendszert. A továbbiakban a könyvtárügy törvényi irányításában megnyilvánuló minőségi szemléletről, a társadalmi elvárásról s a nem célként, hanem sokkal inkább eszközként minősíthető technológiai fejlődésről, a hazai könyvtárügy stratégiai tervéről (jövőképéről, küldetéséről), a finanszírozási forrásokról és a fejleszthető kulcsterületekről, illetve az elvégzendő feladatokról beszélt a könyvtári osztály vezetője. Hosszasan taglalta a minisztériumnak az e kérdésekben megnyilvánuló felelősségét és a törvényi háttér megteremtésének fontosságát, végezetül a könyvtári (ODR, telematikai, dokumentum-beszerzési, állományvédelmi) projektekről, a tartalomszolgáltatásról és a közös használatú adatbázisok használati licencéről szólt. Egy fontos terv: 2005-ig minden városi és nagyközségi könyvtár csatlakozni fog az országos számítógépes hálózathoz.

Téglási Ágnes, az Oktatási Minisztérium könyvtárügyi főtanácsosa bejelentette, hogy a bölcsészképzésről szóló kormányrendelet szerint a könyvtáros *szak és végzettség* informatikus könyvtáros lesz. (*Az azóta megjelent rendelet száma: 129/2001. /VII. 13/. Korm. rend. – A szerk.*)

Bár nem is minden képzőhely mutatkozott be (a bajai főiskola nem képviseltette magát, a Szent István Egyetem Főiskolai Karát képviselő *Harmat Mária* pedig nem tudta kivárni, míg az előadások sora az 'sz' betűhöz érkezik, s el kellett távoznia), mégsem sikerült teljesíteni a meghívóban rögzített programot. Nem maradt idő *Kenyeri Katalin* előadására.

Zárszavában Bartos Éva javasolta egy elektronikus levelezőlista indítását, amely a tizenkét képzőhely közötti azonnali információcserét szolgálhatná, és felvetette, hogy a szűkre szabott idejű beszélgetést a nyíregyházi vándorgyűlésen lehetne párbeszéddé szélesíteni. Jelezte, a Könyvtári Intézet „poszter-előadással” szerepel a rendezvényen.

A workshop résztvevői visszaigazolták: helyes volt a Könyvtári Intézet kezdeményezése, szükség van hasonló találkozásokra, egymás munkájának, elképzeléseinek, netán gondjainak megismerésére. Annál is inkább, hogy ezek a képzések olykor kiegészítik egymást, esetleg egymásra kell, hogy épüljenek, vagy ha a továbbképzésre gondolunk, fontos tudni, milyen alapképzést bővít, egészít ki további speciális, elmélyültebb ismerettel.

Hagyomány teremtődött – ezzel a kifejezésre is juttatott reménnyel zárult a minden résztvevő elégedettségét kivívó rendezvény. (F. L.)

A könyvtáros-asszisztens-képzés szervezőinek és oktatóinak országos tapasztalatcseréje az OSZK-ban

2001. június 5-én a könyvtáros-asszisztens-képzés szervezőit és oktatóit hívta országos tapasztalatcserére a Könyvtári Intézet oktatási osztálya. Az összejövételre a képzőhelyek (tíz megyei könyvtár és a FSZEK, az

OSZK, az OMIKK, az Eszterházy Károly Főiskola, valamint a Dialóg Informatikai Iskola) munkatársain kívül az IKSZ-MKE oktatási-képzési munkabizottsága tagjai is hivatalosak voltak.

A vendégeket elsőként *Dippold Péter*, a Könyvtári Intézet igazgatója üdvözölte, s röviden vázolta az újjászerveződött intézet terveit, elképzeléseit, koncepcióját.

Ezután a tapasztalatcsere szükségességét és időszerűségét indokolta *Bartos Éva* az oktatási osztály részéről. 1995-től kezdve, a könyvtárosasszisztens-képzés legutóbbi jogi szabályozása, vizsgakövetelményeinek meghatározása óta, az egyes képzőhelyek – néhány kivételtől eltekintve – szinte semmit sem tudnak egymás működéséről, tevékenységéről. Ugyanakkor ez a képzési forma, minden szabályozottsága ellenére is, az évek során sok problémát hozott a felszínre.

A középfokú szakképzés változatos múltjának, a tananyag egységesítésére irányuló folyamatos törekvéseknek az áttekintése után a jelenlegi helyzet értékelésére Bartos Éva a képzőhelyektől kapott előzetes információkból emelt ki jellegzetes eltéréseket. A képzés megszervezése, kereteinek meghatározása tekintetében ugyanis igen széles skálán mozognak a megoldások.

Néhány példa: maga a képzési időtartam négy hónap és egy év között mozog, a teljes óraszám kétszáztól ötszázig, a képzés volumene tíztől harmincöt föig változik. Még ennél is változatosabbak a tantárgyak, az ismeretkörök, melyeket a vizsgakövetelmények

„visszafordításából” alakítottak ki a képzőhelyek: a könyvtár-tan témacsoport például 12 és 33 óra között, a dokumentumismeret 10 és 28 óra között, a dokumentumleírás 18 és 50 óra között, az osztályozási ismeretek 6 és 35 óra között, az olvasószolgálati ismeretek 15 és 32 óraszám között mozog.

Tartalmi eltérések is akadnak: van, ahol külön könyvtártörténeti ismereteket is tanítanak, van, ahol tájékoztatást is (noha nincs a követelményekben), van, ahol kötetzeti és levelezési vagy éppen munkaerőpiaci stb. ismereteket is beiktattak a programba, s igen változatos a kép a számítástechnikai felkészítés tartalmát és óraszámát illetően is.

Tehát azt lehetett már kiindulásként megfogalmazni, hogy a könyvtárosasszisztens szakképzés, mivel jelenleg az egyetlen iskolarendszeren kívüli alapképzési forma, általában nem arra készít fel, amiről a rendelet szól, hanem mindenre, amire szükség lehet a könyvtárban („fölfelé” is, „lefelé” is).

A képzőhelyeken igyekeznek mindent „belegyömöszölni”, hogy a végzettek lehetőleg mindenféle könyvtári munka elvégzésére alkalmasak legyenek. Mivel a képzésnek nincs központi, egységes tematikája, ezt minden képzőhely két évente maga alkotja meg, s a szakértői véleménnyel felszerelt képzési terveket a területileg illetékes munkaügyi központok engedélyezik.

Az általános helyzetkép felvázolása után a képzőhelyek képviselői mondták el eredményeiket, nehézségeiket: *Kiss Katalin* (FSZEK, Budapest), *Bajusz Jánosné* (Somogyi-

könyvtár, Szeged), *Winkler Csabáné* (megyei könyvtár, Győr), *Tőzsér Istvánné* (megyei és városi könyvtár, Eger), *Csáti Péterné* (megyei könyvtár, Szolnok), *Pappné dr. Angyal Ágnes* (megyei könyvtár, Debrecen), *Litauszky Györgyné* (megyei könyvtár, Békéscsaba), *Ferik Ibolya* (megyei könyvtár, Salgótarján), *Németh Tiborné* (megyei könyvtár, Szombathely), *Katona Anikó* (megyei könyvtár, Pécs).

A felszólalók szinte egyöntetűen visszatérő kulcsszavai: az egységes tematika hiánya, a tankönyv, jegyzet megoldatlansága, az oktatási segédletek hiánya, a gyakorlati felkészítés gondjai, a tantárgyak arányait és mélységét övező bizonytalanságok, a vizsgakövetelmények bizonyos aránytalanságai, a vizsga lebonyolításának adminisztratív nehézségei.

A képzőhelyek képviselőin kívül *dr. Kovács Mária* főiskolai docens (Szombathely) is szót kért. Megerősítette, hogy a képzés céljához (nem a „szükséghez”) kell hozzárendelni a tananyagot, ez helyre tenné a tárgyak egyensúlyát is. Hangot adott annak a véleményének is, mely szerint az iskolai könyvtárosokat nem lenne szabad könyvtárosasszisztens szinten képezni (gyakori ugyanis, hogy a munkáltatók „beérik” ezzel a képzéssel).

A szünet után először az oktatási osztály 2001. évi munkatervében szereplő könyvtáros-asszisztens-vizsgálat kérdőív-tervezetét ismertette *Cselényi Imre*, az osztály munkatársa.

A felmérés az 1995 óta, azaz a 16/1994. (VII. 8.) MKM rendelet melléklete 46. sorszáma alatt kiadott könyvtáros-

asszisztens szakképesítés szakmai követelményei szerint megrendezett tanfolyamok végzettjeinek pályafutását követné nyomon.

A végzett hallgatóktól összegyűjtött adatokat kérdőíves interjúkkal, a munkáltatói oldal tapasztalataival is kiegészítik majd. A felmérés lebonyolításához a képzőhelyektől kérte a hallgatói névsorokat, esetleg a kérdőívek kitöltését is (ahol van erre kapacitás).

Ezt követően Bartos Éva javaslat-csomagot terjesztett elő, mely az iskolarendszeren kívüli könyvtáros alapképzés egységesítésére, tartalmi korszerűsítésére vonatkozik.

Ismertette azt az elképzelt és már kialakulóban lévő teljes körű könyvtárosképzési rendszert, melynek egyik pillére a felsőoktatási intézményekben folyó informatikus-könyvtáros alapképzés, valamint az erre építhető felsőfokú szakirányú szakképzés, az ún. szakosító vizsga. (Az utóbbi a szakmai specializáció lehetőségén túl a közalkalmazotti előmenetel szempontjából is jelentőséggel bír.)

A másik pillér az iskolarendszeren kívüli szakképzés, mely elsősorban a megyei könyvtárakban, nagy szakkönyvtárakban, a Könyvtári Intézetben stb. kialakult képzőhelyeken valósul meg, képzési formáit és tartalmát az OKJ szakképesítések jelentik.

Az Országos Képzési Jegyzéken szereplő szakképzési lehetőségeket jószerivel ma még az asszisztensképzés meríti ki, noha maga a képesítési rendelet több olyan könyvtári munkakört is tartalmaz, melyekre jelenleg nincs képzés (pl. rak-

táros, segédkönyvtáros). E két nagy pillér fölött ível át a kapcsolódik mindkettőhöz a 2000-ben megindult kötelező továbbképzés a maga akkreditált programjaival.

Törökné Jordán Katalin, ugyancsak az osztály munkatársa, részletesen ismertette azt a csomagtervet, mely az iskolarendszeren kívüli képzési lehetőségeket foglalja össze a könyvtárak mindennapos gyakorlatából leszűrt képzettségi szintek meghatározásával s az ezekre felkészítő szakmai követelményrendszer megfogalmazásával.

A képzési rendszerre vonatkozó javaslatot hangsúlyozottan munkaanyagként tekinti a Könyvtári Intézet, mely még sok szempontból kiegészítésre, kiigazításra vár, de megszületése után egy világos és áttekinthető, logikusan egymásra épülő képzettségi hierarchia alakulna ki, mely a könyvtáros pálya karrier-tervezését is lehetővé tenné.

A javaslatokat követő hozzászólások többek között azokat a problémákat sorolták elő, melyeknek oka a munkakörökre előírt szakképzettségi követelmény és a valós szakember ellátottság közötti ellentmondásban rejlik. Ezek gyakorta – szabálytalanul – engedményre, megalkuvásra kényszerítik a munkáltatókat.

Dr. Kenyéri Katalin, a NKÖM könyvtári osztályának tanácsosa hozzászólásában figyelmeztetett, hogy a törvény értelmében *könyvtárosnak* csak a felsőfokú végzettségű szakember tekinthető, ennek az elvnek a betartásával a szakma presztízsének tartozunk. Arra kell tehát törekedni, hogy a

nyilvános könyvtárban mindenképpen diplomás könyvtáros dolgozzon. Természetesen, a könyvtári munkaterületeknek és feladatoknak megfelelően, meg lehet tervezni alacsonyabb szak-képzettségű munkatársak képzését, foglalkoztatását is. Fontos, hogy a szakma konszenzusra jusson ezekben a kérdésekben.

A zárszóban Bartos Éva a nap során elhangzottakból a közeljövő igen sűrű feladatait tartalmazó „menetrendet” állított össze:

- ha a szakma elfogadja egy egységes képzési rendszer körvonalait és hierarchiáját,

- akkor hozzá lehet kezdeni a szükséges jogszabályi módosítások keresztülviteléhez,

- el kell készíteni a képzési formák pontos tananyagait, programjait, a képzéshez szükséges tankönyveket, jegyzeteket, segédleteket,

- a képzésben közreműködőknek az új képzési formákra felkészítő tanfolyamokat kell rendezni,

- több formában is biztosítani kell a kapcsolattartást, többek között legalább évenkénti tapasztalatcserék megrendezésével. (B. É.)

Országos módszertani konzultáció a Könyvtári Intézetben

A Könyvtári Intézet szervezési és elemző osztálya koordinálásával, megyei és városi könyvtári munkatársak részvételével 2001. június 13-án országos módszertani konzultációra került sor az OSZK előadótermé-

ben. A résztvevőket *Dippold Péter*, az intézet igazgatója, majd *Fehér Miklós*, az osztály frissen kinevezett vezetője köszöntötte. Talán nem is szükséges hangsúlyozni, hogy mennyire időszerű volt ez a találkozás. A könyvtárügy mint egy vonat halad velünk. Rajtunk múlik, alakítói vagyunk-e ennek a közös utazásnak, vagy résztvevői, netán elszenvedői. A Könyvtári Intézet húzóerőként csatlakozott az előrehaladáshoz.

Szálljanak fel hozzánk erre a képzeletbeli vonatra – mondta Dippold Péter rövid köszöntője során. A vonat hasonlathoz kitűnően kapcsolódott az a négy téma, melyet a konzultáció szervezői napirendre tűztek. Mert nem kevésbé fontos dolgokról eshetett szó, mint a

- szakfelügyelet felállítása, létrehozása a frissen aláírt szakfelügyeleti jogszabály tükrében,

- a nyilvános könyvtárak jegyzéke, a jegyzékkel kapcsolatos információk, tudnivalók,

- a könyvtárak szerzői joggal összefüggő szolgáltatás-szervezési tudnivalói

- és a Könyvtári Intézet oktatási osztályának friss hírei.

Kenyéri Katalin (NKÖM könyvtári osztály) – első előadóként – bejelentette, hogy a miniszter aláírta, hamarosan hivatalosan is megjelenik a szakfelügyelet felállításáról és működtetéséről szóló jogszabály.

Túlzás nélkül állítható, hogy az 1997. évi CXL. törvény talán legfontosabb követő jogszabályának megjelenéséről van szó. A könyvtári tevékenység a törvényi tartalom és keretek révén alapvetően átalakult. Az átalakulás továbblendítése, a könyvtári rendszer rendszersze-

rű működtetése, a minőségi elvárások megvalósulása megköveteli azt a szakmai gondozást, kontrollt, melynek jogi háttérét teremti meg a jogszabály. Kenyéri Katalin szólt arról, hogy a jogszabály hatálya valamennyi könyvtári tevékenységet folytató szervezetre kiterjed, a fenntartótól, a nyilvános könyvtárak jegyzékén való szerepléstől függetlenül.

Az ellenőrzést azok a szakértők fogják végezni, akik részt vesznek a tevékenység ellátásához szükséges – a Könyvtári Intézet által szervezett – szakfelügyelői képzésen, továbbképzésen. Az iskolai könyvtárak esetében azok a szakértők jöhetnek számításba, akik a közoktatási szakértői nyilvántartásban is szerepelnek.

A szakfelügyelet dokumentációjának rendszerezését és őrzését a Könyvtári Intézet végzi.

A minisztérium a megyei könyvtárakkal külön szerződést fog kötni, ebben határozzák meg a térségi ellátásért felelős intézmény szakfelügyeleti rendszerben betöltött feladatát.

A nyilvános könyvtári jegyzék kapcsán *Kopcsay Ágnes* (NKÖM könyvtári osztály) néhány beszélő adatot említett: a jegyzéken már szerepel valamennyi országos szakkönyvtár, megyei és városi könyvtár.

A felsőoktatás átszervezése, az átszervezés pillanatnyi állapota, rendezetlensége azonban visszatükröződik a jegyzékben. Számos felsőoktatási könyvtár intézményen belüli státusa, központi könyvtári szerepe, helyzete bizonytalan, nem is kerültek, kerülhettek így nyilvántartásba.

A legnagyobb problémát azonban a községi könyvtárak

Kocsis Lászlóné (1935-2001)

körében tapasztalhatjuk. Az országos nyilvántartás szerinti mintegy 3200 települési önkormányzat közül csupán 1900 kérte a nyilvántartásba vételt. A kérés alapján azonban csak 1500 önkormányzati könyvtár került ténylegesen fel az eddig elkészült három jegyzék valamelyikére.

A számadatok kérdéseket vetnek fel. Olyan kérdéseket, melyek megfogalmazása összhangban van az NKÖM könyvtári osztálya néhány hónapja lezárult vizsgálataiban tapasztaltakkal.

Van-e s ha igen, milyen könyvtári ellátás van a kis- és középtelepüléseken? Megfelelnek-e, meg tudnak-e felelni a települési önkormányzatok a törvény előírásainak? Hogyan lehetne az ellátást ebben a körben elősegíteni, fejleszteni?

Fehér Miklós a konzultáció során említette, hogy többek között ezekre a kérdésekre keresi a választ a Könyvtári Intézet szervezési és elemző osztálya annak az országos, reprezentatív mintavételes kutatásnak a keretében, amelynek indítására 2001. június végén kerül sor, s mely vizsgálat témavezetője Fogarassy Miklós. Fehér Miklós a program végén meg is ragadta az alkalmat, hogy a vizsgálat alá vont hat megye jelen lévő munkatársaival külön egyeztessen a szükséges kérdésekről.

A konzultáció harmadik témája a szerzői jog, illetve az e jogot követni szándékozó könyvtárosi magatartás, szolgáltatás-szervezés volt.

Pallósiné Toldi Márta (Szombathely, Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár) avatott szakértőként világitott rá azokra a tudniva-

lókra, melyek ismerete nélkülözhetetlen az e területen szükséges eligazodáshoz, a fogódzók kijelöléséhez. Mert, mint kiderült, a jogszabályok bizony sokféleképpen értelmezhetők, s egyáltalán nem nyújtják azt a környezetet, melyben bizonytalanok nélkül, egyértelműen meghatározható a szabályos út.

Az előadás legfontosabb tanulsága az volt, hogy e területen meg kell tartani a folyamatos tájékozódást, egyeztetést, együttműködést, kapcsolattartást a szakmai szervezetekkel és képviselővel, valamint a hivatalos jogvédő intézményekkel. A könyvtáraknak pedig napra készen figyelemmel kell kísérniük a rögzített megállapodásokat, és ezekhez kell alkalmazniuk saját eljárásukat.

Befejezésül *Bartos Éva* (Könyvtári Intézet) röviden szólt az oktatási osztály tevékenységéről: a közelmúlt két rendezvényéről (a könyvtári tanácsékek munkatársainak és az asszisztensképzést szervező intézmények munkatársainak országos értekezlete), melyet az oktatási osztály szervezett, s melyről már híradások is jelentek meg a szaksajtóban.

A rendezvény záró gondolatait a konzultáció szervezését irányító Fehér Miklós fogalmazta meg: megköszönte az előadók közreműködését, a résztvevők kitartó türelmét és érdeklődését, a témák kapcsán megfogalmazott kérdéseket, észrevételeket. Ígéretet tett arra, hogy a konzultációk az *Információs napok a Könyvtári Intézetben* sorozat keretében folytatódnak.

Az újabb témákhoz az osztály ötleteket, javaslatokat is vár, szívesen fogad.

Fehér Miklós

Az Égiek könyvtárosainak nagy családja ismét gazdagabb lett. Mi pedig a Földön szegényebbek. Egy olyan ember távozott el közülünk, aki életét a könyvtárosságnak és családjának szentelte. Csendben, ahogy élt, elment, és ez fájdalom mindannyiunk számára.

A tatai városi könyvtár nyugalmazott igazgatójától búcsúznak mindazok, akik szerették és tisztelték. A családja (édesanyja, fiai, menyei és unokái), a tatai könyvtár és a megye könyvtárainak munkatársai, akik közül sokan az ő nagy családjába tartoztak. Mindenkinek volt figyelmes szava, jó tanácsa.

1935-ben született Szomoron. Szülei földművesek voltak. 1955-ben érettségizett, de akkor nem adatott meg neki a továbbtanulás lehetősége, dolgoznia kellett. És tette ezt mindaddig, míg lehetett. Szinte az utolsó pillanatig.

1962. május 1-jén állt munkába a tatai könyvtárban. A munka minden területét hamar megismerte. Becsülettel, lelkiismeretesen végezte feladatait. Illés Lászlóné, aki az intézmény vezetője volt, így írt róla egyszer: „Eddig elért eredményeinket az ő precíz, szorgalmas munkája is nagyban segítette.”

1972-ben középfokú könyvtárosi képesítéssel vehette át a könyvtár irányítását. Kisebbségi megszakítással nyugdíjba vonulásáig, 1993-ig vezette az intézményt. Tanult, dolgozott, családjával törődött. Mindezek

mellett volt energiája társadalmi funkciók elvállalására is, melyeket ugyanolyan lelkesedéssel végzett, mint mindent.

1977-ben fejezte be a könyvtárak vezetői számára szervezett KMK továbbképző tanfolyamot. Majd pedig az akkor érvényes jogszabályokat és lehetőségeket kihasználva a szombathelyi Tanárképző Főiskolán államvizsgázott 1980-ban.

Vezetői munkájára jellemző volt, hogy mindig elsőként használta ki a jogszabályok adta lehetőségeket. Ennek eredménye lett, hogy a könyvtárban gazdag helytörténeti gyűjteményt szervezett, alakított ki. Munkatársaival jól működő ellátórendszerrel sikerült szerveznie, jelentősen bővült a könyvtári szolgáltatások köre. Helytörténeti munkásságához tartozott, hogy elindította a reprintkiadásokat, helytörténeti kiadványokat szerkesztett.

A könyvtári munka minden területének problémáit a szíven viselte, azokat igyekezett minél előbb megoldani. Együtt örült a sikereknek, eredményeknek kollégáival.

Munkájának egyik legjelentősebb területe a helytörténet volt. Fogékonysága a helytörténet iránt már a kezdet kezdetén megmutatkozott. Korán felismerte, hogy a városra vonatkozó értékeket gyűjteni kell. Azóta is folyamatosan gyűjtötte és dolgozta fel a különböző dokumentumtípusokat. Ennek eredménye a mára kialakult helytörténeti gyűjtemény, melyet sok kutató szívesen használ. Egyik legszívesebben gondozott területe volt az ún. Magyar-hagyatékek, odaadóan ápolta Magyar Zoltán emlékét. Kálmán Attilával közösen dolgozta fel a Ta-

tai Népfőiskola dokumentumait és adta közre 1987-ben. Rengeteg anyagot mentett meg Fekete Lajos és Tárkányi Lajos hagyatékából is.

1976-ban alakult meg a Tata Barátainak Köre, melynek alapító tagja és vezető egyénisége volt. Hosszú időn keresztül szerkesztette az egyesület évkönyveit. Ezekben akkor több olyan tanulmány jelent meg, amelyek máshol nem kaphattak helyet.

A szakma, a könyvtárosi hivatás iránt érzett felelősségét, nyitottságát jellemezheti az is, hogy alapító tagként, a városi könyvtárak között elsőként léptette be az intézményt a szakmai érdekképviselőket ellátó Könyvtári és Informatikai Kamarába (ma Informatikai és Könyvtári Szövetség).

A könyvtárban jelentkező igények gyors felismerése nyomán, a pályázati alkalmak megfelelő kihasználása eredményeként rövid idő alatt sikerült elindítania a könyvtár gépesítését.

Vezetői, személyzeti munkájának, emberi magatartásának köszönhető, hogy a tatabányai városi könyvtárban jól képzett, megbízható munkatársi gárda alakult ki az évek folyamán.

Marika, Marika néni nemcsak mint könyvtárvezető, mint helytörténész, hanem mint a város egyik meghatározó közművelődési szakembere is aktívan vett részt a város közéletében. Tagja volt a tanács művelődési bizottságának, majd pedig az első önkormányzati ciklusban a Művelődési és Oktatási Bizottságban hasznosította tapasztalatait és szakmai tudását. Munkájának elismeréseként több kitüntetést kapott. Ezek közül az egyik, amelyre büszke

volt és nyugdíjba vonulásáig a könyvtárban őrzött, az Olvasó Népért mozgalomban elért eredményekért kapott Darvas József Emlékérem.

Nyugdíjba vonulása után Tata Városáért Díjra is felterjesztették, de azt nem kapta meg. Pedig a tatabányai városi könyvtár az ő vezetése alatt vált azzá, ami ma is: a város egyik legnyitottabb, legnagyobb közgyűjteményévé.

A közéletben és a társadalmi szervezetekben végzett munkája is dicséretre méltó. Mi csak örökösei vagyunk ennek a munkának, amelyet tovább kell fejlesztenünk. Talán a legnagyobb elismerés számára is az volt, ha kollégái örültek az elért sikereknek.

Köszönet és tisztelet munkájáért.

Az utóbbi időben, betegsége ideje alatt is beszélgettünk vele fontos dolgokról, a helytörténeti gyűjtemény eddig feltáratlan részeinek feldolgozásáról, a népfőiskola anyagainak kiegészítéséről. Lett volna még munka számára, amit ő is a szíven viselt és ő tudott a legjobban.

Talán nem is lehetne más a búcsúzás tőle, mint a fájdalmas hírt közzé tevő idézet:

*„Elcsitul a szív, mely értünk
dobogott,
Pihen a kéz, mely értünk
dolgozott.
Számunkra Te sosem leszel
halott.
Örökké élni fogsz, mint
a csillagok.”*

Lisztes László (1929-2001)

Búcsúzunk Lisztes Lászlótól, a Katona József Könyvtár nyugalmazott igazgatójától, bibliográfustól. 1929. szeptember 3-án született Berettyóújfalun. Az ELTE Bölcsészettudományi Karán szerzett könyvtáros oklevelet 1954-ben. Néhány évig Budapesten dolgozott, majd 1957 és 1972 között Szegeden, először a Somogyi-könyvtárban, majd a József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtárban volt könyvtáros. A szakma minden munkaterületét megismerte. 1968-tól 1972-ig a JATE Központi Könyvtárának igazgatóhelyettese volt.

Lisztes László 1972-ben került családjával Kecskemétre, amikor a megyei könyvtár igazgatója lett. Ismert és már elismert könyvtárosként vette át a megyei könyvtári hálózat vezetését. Az évek során a bibliográfusi ismereteit, valamint a könyvtáros szakma egyéb területein szerzett tapasztalatait számos publikációban és előadásban tette közzé. Az igazgatósága alatt általa írt és szerkesztett kiadványok, szakmai jelentések fémjelzik saját munkáját és a megyei könyvtár tevékenységét. Vezetése alatt megtörtént a könyvtárszakmai munka újjászervezése, korszerűsítése, valamint egy új, szakmailag elhivatott könyvtáros kollektíva szerveződött. Lisztes László 1985-ben lemondott könyvtárigazgatói megbízatásáról, és tudományos főmunkatársként dolgozott tovább az intézményben 1990-ig, nyugdíjazásáig.

A könyvtárak gyűjteményszervezése, a sajtótörténet és a bibliográfiai tevékenység gyakorlati kérdései foglalkoztatták élete végéig. Országos híru szakemberré vált ezeken a területeken. Szakmai munkáját a könyvtáros társadalom megbecsülte. Több szakmai kitüntetést kapott, a legjelentősebb a Szabó Ervin-émlékérem és az MKE Emlékérem. A bibliográfusok országos szakmai szervezetének egy évtizedig volt elnöke.

A megye helytörténeti kutatóinak ma is a legfontosabb kutatási segédletei az általa szerkesztett bibliográfiák, repertóriumok: például a Könyvek Bács-Kiskun megyéről, 1976.; Bács-Kiskun megye sajtóbibliográfiája, 1988.; Ezer írás az Alföldről, 1995.; Könyvek,

könyvrészletek Kecskemétről, 1996.; Forrás repertórium 1969–1998.

Nyugdíjasként az Alföldi Tudományos Intézet több kutatási programjában dolgozott. Új szakmai környezetében is megbecsüléssel, szeretettel vették körül a munkatársai. Élete utolsó napjaiban is tevékenyen szervezte a csapatot, a támogatókat nagy vállalkozásához, a Kecskemét város 100 éve: történeti kronológia című munkához.

Bács-Kiskun megye jelentős könyvtári szakemberétől, kiemelkedő bibliográfusától búcsúzunk. Munkássága része a magyar könyvtártörténetnek, munkái a megye kulturális örökségének.

*a Katona József Könyvtár
munkatársai*

Thomas Ender
akvarelljei az akadémiai könyvtár weboldalain

*(Részletek
számítógépes
rovatunkban)*